

Motion till riksdagen

1987/88:Ju32

av Lars Werner m. fl. (vpk)

med anledning av prop. 1987/88:135 om åtgärder mot unga lagöverträdare

Regeringen föreslår i propositionen ändringar i olika lagar som avses ha positiva effekter dels på behandlingen av unga som har begått brottslig handling dels på omfattningen av kriminalitet bland ungdomar. Skärpningen i lagstiftningen ska ha en avskräckande och därmed förebyggande effekt.

Utgångspunkten är att det finns en tendens till ökning av brottsligheten bland ungdomar framför allt när det gäller vandalisering och grövre våldsbrott. Tillgänglig statistik ger inget stöd för ett sådant antagande.

I RS-promemoria 1987:12, SCB: Kriminalitetsutveckling och belastning för födda 1951–67, kommer man till andra slutsatser:

1. Andelen ungdomar som debuterat i grövre brott är ungefär lika stor i mitten av 60-talet som i början av 80-talet. Man påpekar att detta är anmärkningsvärt eftersom ungdomarna, enligt tillgängliga levnadsnivåundersökningar, tillhör förlorarna i samhällsutvecklingen under det senaste årtiondet. Enligt vanliga föreställningar borde detta ha medfört ökade kriminalitetsrisker.

2. Att man under en lång tid systematiskt har mildrat påföljdssystemet för ungdomar har inte medfört någon synlig ökning i kriminella debuter eller i kriminell belastning.

Behövs det ökad repression mot ungdomar som begår brott? Nej! Där emot är det naturligtvis viktigt att samhället snabbt reagerar om någon begår brott. Tyvärr finns det idag stora brister i detta avseende. Skärpta krav på myndigheternas handläggning av ärenden som berör unga lagöverträdare behövs. När lagtext som ålägger myndighet en skyndsamt behandling inte följs måste kravet på myndigheten specificeras. Respekten för den unge kräver detta.

I propositionen föreslås (i lag om ändring av rättegångsbalken och lag om ändring av lagen 1964:167 §§ 5 och 6 a) skärpningar av myndigheternas reaktion gentemot unga lagöverträdare i form av dels krav på skötsamhet vid åtalselftergift, dels rätt för åklagare att utfärda strafföreläggande. Dessa lagändringar bör inte göras. Krav på skötsamhet är en övertydlighet som är onödig. Rätten till strafföreläggande ger åklagaren för stora befogenheter och kan öka rättsosäkerheten.

I propositionen föreslås vidare en paragraf (Lag om ändring av lagen (1964:167) § 6 b) som ger polisman rätt att anmoda den som kan antas ha

fyllt femton men inte arton år att så snart som möjligt vidta andra åtgärder för att avhjälpa eller begränsa skada på grund av brott. Denna paragraf har ingen rättsligt bindande karaktär. Det borde vara självklart för varje medborgare, som bevittnar en brottslig handling, att säga ifrån. Att införa en speciell paragraf som ger polisman denna rättighet kan ge allmänheten den uppfattningen att enskild person inte får tillrättavisa någon som begår brott. Det är viktigt att samhället reagerar på brottslig verksamhet bland ungdomar. Samhället är inte enbart myndigheter utan framför allt medborgarna.

Ytterligare en ny paragraf (Lag om ändring i lagen 1964:167 § 6 c) föreslås som tar upp skyldighet att omedelbart underrätta vårdnadshavare om någon som inte fyllt arton år är skäligen misstänkt för brott. Inte heller i detta fall behövs lagstiftning. Det är självklart att föräldrar ska få veta om att deras barn är misstänkt för brott. Men det är viktigt att inte skuldbelägga föräldrarna. Det är för många en övermäktig uppgift att förvärvsarbeta och samtidigt kontrollera vad barn och ungdomar gör.

I propositionen föreslås dessutom en lagändring (Lag om ändring i lagen 1964:167 § 1) som innebär att åklagaren vid sin bedömning av åtalsunderlåtelse ska väga in den unges vilja att ersätta målsäganden för skada eller att på annat sätt gottgöra denna. Att den unge betalat skadestånd till målsäganden skulle ses som ett klart tecken på den goda viljan. Ungdomar saknar som regel egen ekonomi, därför kan denna paragraf innebära att föräldrarna blir ersättningsskyldiga. Ungdomar med rika föräldrar har då möjlighet att lättare än andra visa vilja att ersätta skada och därigenom köpa sig fria från straff. Vpk vill med skärpa avvisa förslag som öppnar vägen ens för misstanke att det skulle gå "att köpa sig fri".

Vilka åtgärder behövs för att förebygga brottslighet bland ungdomar? Utredningen som refereras i motionens inledning omfattar ungdomar födda 1951—67 och det kan naturligtvis ifrågasättas om de resultat som redovisas där också gäller för dem som är födda i början på 70-talet. Är det så att dagens 15—16-åringar vandaliserar i större utsträckning? Detta finns det naturligtvis inget givet svar på. Ett är emellertid säkert — det behövs inte många personer för att åstadkomma mycket klotter.

Det är viktigt att förebygga brottslig verksamhet inte minst för att ge varje enskild individ ett bra vuxenliv.

Vpk avvisar skärpt lagstiftning som ett brottsförebyggande instrument. Det bästa sättet att förebygga brott är att möta barn och ungdomar med respekt. Idag finns det stora brister i samhället i detta avseende. Några exempel: En ökad förvärvsfrekvens i den vuxna befolkningen har inte motsvarats av ökade insatser från samhällets sida bland barn och ungdomar i skolåldern. Barnens arbetsmiljö — skolan — uppvisar stora brister.

Lokalerna är ofta trista och dåligt underhållna och utgör en hjärtkontrast till de rymliga och vackra lokaler som många vuxna har som arbetsplats. Den psykosociala miljön är också dålig. Många barn och ungdomar har psykiska störningar och psykosomatiska symtom såsom huvudvärk och magbesvär. Ett talande exempel är att det i Stockholm idag finns 2—3 platser för 15—20-åringar att ha kul på mot 15—20 stycken på 60-talet.

Vill man snabbt ha slut på tendenser till uppblommande kriminalitet när

man bäst resultat om man hjälper ungdomarna i processen att finna en egen vuxenidentitet. Det behöver skapas träffpunkter där de kan roa sig, ägna sig åt skapande verksamhet och få tillfälle att diskutera viktiga existentiella problem med vuxna. De behöver få känna sitt värde genom att bli behandlade som personer som är lika viktiga som vuxna. Skolan har här en viktig roll. Målet att fostra eleverna till människor med lika värde i ett demokratiskt samhälle måste omsättas i verklighet.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen avslår regeringens förslag till ändring i rättegångsbalken,
2. att riksdagen avslår regeringens förslag till ändring i lagen (1964:167) paragraf 1 vad avser det nya stycket som behandlar underårigs vilja att ersätta målsägande för skada som uppkommit genom brottet,
3. att riksdagen avslår regeringens förslag till ändring av paragraf 5 i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare,
4. att riksdagen avslår regeringens förslag om att i lagen (1964:167) införa tre nya paragrafer, 6 a, 6 b och 6 c,
5. att riksdagen avslår regeringens förslag om ändring i sekretesslagen (1980:100).

Stockholm den 11 april 1988

Lars Werner (vpk)

Bertil Måbrink (vpk)

Jörn Svensson (vpk)

Nils Berndtson (vpk)

Inga Lantz (vpk)